

PREDSTAVITEV CELOVITE INVESTICIJE V KULTURNI SPOMENIK ŠPITAL GORNJA RADGONA

Nekaj o zgodovini Špitala ...

Špital je bil zazidan v letu 1363. Prvi podatki o obstoju špitala v Radgoni so iz leta 1438, vendar so ga v predmestje, k cerkvi sv. Petra, preselili leta 1614. Dohodki so pritekali iz "špitalskega" posestva, ki pa je bilo leta 1768 po naročilu vlade prodano. Zgradba iz 2. polovice 14. stoletja je po arhitekturni zgradbi edinstvena v Sloveniji. Poznogotsko stebrasto znamenje iz leta 1525 dobro ponazarja gotško renesančno obdobje. Domneva se, da je na mestu Gornje Radgone stalo manjše rimsko naselje. Najdene so kamnite sekire in sledovi neolitske naselbine.

Špital pokriva strma dvokapnica s čopoma. V pritličju in nadstropju je poleg ostalih prostorov po ena velika dvorana, ki je obokana, s štirimi toskanskimi stebrički, ki nosijo osrednji obok dvorane. Pritlična dvorana se proti jugu odpira v apsidu, ki je služila kot kapela, izstopa iz pravokotnega tlorisa stavbe. Na oboku apside so še ohranjeni fragmenti fresk, ki pa so bile okoli leta 1990 prekrite z apnenim beležem. Vsi prostori pritličja so obokani, v nadstropju je na stropu prostora nasproti dvorane kvaliteten baročni štukaturni okvir.

Stavba je bila prvotno pozidana kot zavetišče za bolne in je šele v 20. stoletju spremenila prvotno namembnost. Stavba je bila leta 1614 dozidana, v današnji pojavnosti pa je iz zadnje velike predelave leta 1764.

Špital predstavlja redki primer meščanske arhitekture tega tipa v Sloveniji. Edinstvena je tudi njena konstrukcija podstrešja, ki je glede na obliko in tudi načina vezave konstrukcijskih tramov (leseni klini, brez žeblicev), edinstvena v Sloveniji in širše.

Že pred leti (1997) je Pomurski muzej izdelal koncept oziroma idejni osnutek za postavitve stalne razstave muzeja v Gornji Radgoni, pri čemer je začel zaradi slabega stanja muzealij sistematično skrbeti zanje že leta 1990. Popisali in dokumentirali so vse etnološke muzealije, uredili kartoteko in fototeko. Ostali del gradiva iz izkopavanj na grajskem hribu še vedno hrani Zavod za varstvo kulturne dediščine Maribor.

Začetek investicije v obnovo Špitala ...

Občina Gornja Radgona se je zaradi izredne kulturne in arhitekturne vrednosti ter zaradi lege objekta odločila, da zaščiti ta edinstven kulturni spomenik, zato je pripravila dokumentacijo za prenovo, ki jo je zaradi zahtevnosti in obsega obnove razdelila v tri faze. Smernice za obnovo in ukrepe vseh faz je podal Zavod za varstvo kulturne dediščine Maribor.

Prva faza je obsegala zamenjavo strešne kritine z letvami in delno rekonstrukcijo ostrešja in se je izvedla leta 2004. Vrednost te faze je znašala 96.700,00 EUR in je bila v celoti pokrita s sredstvi občinskega proračuna.

Druga faza se je izvajala v letih 2005 in 2006 ter je obsegala sanacijo temeljnih zidov, izvedbo hidroizolacije, izvedbo fasade, odstranitev zunanjšega hodnika z arkadami, notranjo obnovo prostorov v pritličju in nadstropju, zaključno rekonstrukcijo ostrešja ter groba sanacijska dela v okolici objekta. Poleg gradbenih del je Pomurski muzej v pritličje umestil razstavne eksponate, uredila se je tudi vinoteka.

S to investicijo je dobil objekt prvo pravo podobo, vendar še sama obnova ni bila končana na način, kot si jo je zamislil Zavod za varstvo kulturne dediščine in da bi se lahko pridobilo uporabno dovoljenje.

Vrednost te faze je znašala skupaj s projektno dokumentacijo in strokovnim gradbenim nadzorom 823.936,15 EUR z DDV in je bila financirana iz sredstev občinskega proračuna v višini 604.125,91 EUR in sredstev Ministrstva za kulturo v višini 219.810,24,00 EUR.

Po zaključku faze je občina nadaljevala z aktivnostmi, ki so obsegale pripravo projektne dokumentacije za zaključek obnove ter projektov za restavriranje muzejske zbirke, ki ga je vodil Pomurski muzej.

Tretja faza, ki je obsegala dokončanje prenove in postavitve stalne muzejske razstave s programom za javnost, je stekla leta 2011 in bila zaključena v mesecu decembru leta 2013.

Prenovljeni kulturno-zgodovinski spomenik je z muzejsko in širšo javno vsebino smiselno umeščen v ožje spominsko območje dela mesta Gornja Radgona.

Tretja faza je obravnavala obnovo in postavitve muzejskih zbirk kot ključne in stroškovno največje postavke projekta ter ureditev neposredne okolice starega Špitala in manjkajoče notranjosti, kar bo zagotavljalo ohranitev kulturne dediščine, saj gre za edinstveno zgradbo na tem območju in v Sloveniji, ki izpričuje lokalno-regionalni ter celo evropski pomen nepremične kulturne dediščine.

Gradbeno obrtniška dela so vključevala zunanjo ureditev objekta, v kateri se je predvidela položitev ustreznega kamna po navodilih Zavoda za varstvo kulturne dediščine, ureditev zelenih travnatih površin okrog objekta, oblaganje betonskega opornega zidu na ploščadi pred vhodom, izdelava in namestitev sedalnih elementov, ureditev razsvetljave okolice s ciljem, da objekt dobi svojo končno podobo in uporabno dovoljenje.

Nadalje so gradbeno obrtniška dela obsegala še končno ureditev notranjosti (zaščita in ureditev lesenih podov za namen postavitve zbirk) ter ureditev muzejskega depoja, s čimer je sedaj v funkciji razstav tudi podstrešje Špitala.

Največja pridobitev projekta je obnova muzejskih eksponatov in njihova postavitve.

Skozi razmišljanja in snovanja nove stalne razstave, avtorje v Pomurskem muzeju Murska Sobota, ki skrbijo za stalno muzejsko zbirko v Gornji Radgoni, spremlja misel o mejah. Mejah, ki so naravne, politične, narodne, nazorske ali le fiktivne in so vsakdanjik tega, v bistvu razdeljenega mesta, ki si z veliko napora išče lastne identitete. Zgodba o Radgoni je bila zato vedno tudi zgodba o mostu. Ne samo mostu preko reke, ki je povezoval mesto Radkersburg z njegovim predmestjem na Grisu in grajskim hribom ter sedežem območja Gornja Radgona. Ne samo o mostovih, ki danes povezujeta dve mesti in dve državi. Radgonski mostovi so mostovi do najstarejše preteklosti tega prostora, ki se izpričuje v prazgodovinskih, bronastodobnih in zgodnje srednjeveških ostalinah na grajskem hribu ali halštatskih in antičnih grobiščih v njegovem zaledju. To so mostovi skozi rodbinsko in politično zgodovino, mostovi med mestnim in primestnim prebivalstvom, mostovi do bogatega vinorodnega zaledja, življenja viničarjev in častitljive tradicije pridelovanja vin in šampanjca. So mostovi, ki nas vodijo skozi gospodarske zlome in razcvete. Radgonski mostovi so mostovi do duhovne in cerkvene zgodovine, ki se izpričuje na tem prostoru že v 9. stoletju ali v kulturnem stiku dveh narodov. Narodov, ki sta znala z vojnami rušiti vse mostove, a jih tudi graditi in vzdrževati. Mostovi med sedanjostjo in preteklostjo, med kulturami in socialnimi sloji se v muzeju izpričujejo kot mostovi med muzami in mojstri.

Naloga projekta je bila uvrstitev muzealij in ostalega gradiva v zbirke in kategorizacijo, ki zajema naslednje zbirke: Stalna likovna zbirka, Zgodba radgonskega Špitala; Radgonski mostovi – zgodovina Gornje Radgone in okolice in predstavitev pridobljenih gradiv in posredovanje javnosti informacije o kulturni dediščini s pomočjo pedagoških in andragoških programov ter v obliki dela z obiskovalci. Javnosti se bodo predstavljali tudi pridobljeni predmeti, ki so razporejeni v depo odprtega tipa na edinstvenem podstrešju.

Stalna likovna razstava: razstava slik (portretov in vedut) ter plastik iz stalne radgonske zbirke, ki sodijo v 18. in 19. stol. in so odraz zbirateljskega okusa tedanjih radgonskih meščanov in plemstva, ki je upravljalo z zemljiškim gospostvom in živelo v gornje-radgonskem gradu. Prostor stalne likovne zbirke ima večnamensko funkcijo in služi kulturnim ter izobraževalnim namenom.

Zgodba radgonskega Špitala: Predstavitev stavbnega in zgodovinskega razvoja najstarejše profane stavbe v mestu, z gradbeni fazami in namembnostjo skozi zgodovinska obdobja.

Radgonski mostovi: Kompleksna muzejska predstavitev razvoja mesta na desnem bregu reke Mure z grajskim hribom in okolico (arheološka, zgodovinska in etnološka podoba kraja).

Ta del razstave pripoveduje del celovite zgodbe o enem mestu, ki ga deli reka in povezuje most, zgodbe, katere del že pripoveduje muzej v Radkersburgu. Razstava se omeji predvsem na grajski hrib, kot izjemno arheološko nahajališče in njegovo neposredno okolico, starodavni Gornji in Spodnji Gris ter današnjo Gornjo Radgono, na reko, na meje, ki so delile in na mostove, ki so povezovali. Zgodba o Radgoni je namreč predvsem zgodba o mostu ter njegovem funkcionalnem in simbolnem pomenu.

Investicija v tretjo fazo je znašala 660.090,64 EUR z DDV in je bila financirana iz treh virov, in sicer Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) v višini 431.080,81 EUR oziroma 65,31 %, proračun Republike Slovenije 41.123,32 EUR oziroma 6,23 % in proračun Občine Gornja Radgona v višini 187.886,51 EUR oziroma 28,46 %.

Marec 2014

OBČINA GORNJA RADGONA